

PHƯƠNG PHÁP GIẢNG DẠY TÌNH HUỐNG TRONG CÁC MÔN LÝ LUẬN CHÍNH TRỊ, ƯU VÀ NHƯỢC ĐIỂM

ThS. Phan Xuân Cường

Trường Đại học Công nghiệp Thực phẩm TP.HCM

Xu thế hội nhập kinh tế của Việt Nam ngày càng sâu rộng, do vậy việc đổi mới phương pháp giảng dạy nhằm đáp ứng tốt nhu cầu nguồn nhân lực chất lượng cao đáp ứng tốt yêu cầu phát triển kinh tế của đất nước là một nhu cầu cấp thiết hiện nay. Chính vì vậy, việc chọn lựa triết lý giáo dục cung cấp cho người học kỹ năng xử lý các vấn đề nảy sinh trong cuộc sống, công việc hơn là cung cấp kiến thức cho người học là một chọn lựa thông minh trong quá trình đổi mới căn bản và toàn diện giáo dục trong tình hình mới. Với sự ra đời của các thể hệ công nghệ số và mạng thông tin toàn cầu đang được cập nhật hàng giờ thì lượng thông tin và tri thức của nhân loại tăng lên với một tốc độ chóng mặt. Điều này đòi hỏi con người phải có khả năng thích ứng liên tục và nhanh chóng về cả tri thức và kỹ năng. Vì vậy, nếu trước đây, ưu tiên số một của giáo dục là trang bị kiến thức cho người học, giúp cho người học ghi nhớ được một lượng kiến thức tối đa trong khả năng của họ thì ngày nay các phương tiện lưu trữ thông tin (máy tính, internet...) sẵn sàng cung cấp thông tin một cách nhanh chóng cho con người. Do đó, ưu tiên số một của người học không phải là ghi nhớ tri thức mà là nhanh chóng tiếp cận, vận dụng tri thức mới và sáng tạo ra tri thức mới.

Trước tình hình đó đòi hỏi chúng ta phải đổi mới giáo dục đại học nói chung và đổi mới phương pháp giảng dạy các môn lý luận chính trị nói riêng đó là yêu cầu của hội nhập. Nếu như trước đây, giáo dục đại học có thể trang bị cho người học một lượng tri thức để họ có thể sử dụng trong hầu như cả quá trình làm việc của họ thì ngày nay, giáo dục đại học không thể thực hiện được nhiệm vụ đó. Vì vậy, nếu chúng ta chỉ tập trung vào mục tiêu trang bị tri thức cho sinh viên thì thời gian giáo dục đại học dù có tăng lên gấp đôi hoặc gấp ba cũng không thể đảm bảo trang bị đủ tri thức cho sinh viên làm việc suốt đời. Hơn nữa, tri thức nhân loại ngày nay thay đổi nhanh chóng và sớm trở nên lỗi thời. Do đó, nội dung chương trình giảng dạy ở bậc đại học ngày nay cần chú trọng kiến thức nền tảng và kỹ năng tự học, tự nghiên cứu để học viên tiếp tục tự học tập trong tương lai, học suốt đời hơn là chỉ chú trọng việc trang bị tri thức cho người học. Phương pháp dạy và học bằng tình huống phần nào đáp ứng được yêu cầu đó.

Phương pháp dạy và học bằng tình huống lần đầu tiên được phát triển tại đại học MacMaster ở Hamilton, Canada từ đầu thế kỷ 20. Hiện nay, trong khoa học giáo dục có nhiều cách định nghĩa khác nhau về tình huống xử dụng trong giảng dạy như sau:

Tình huống là những câu chuyện thực tế với những thông điệp nhằm mục đích giáo dục nhận thức cho người học.

Tình huống là những thông tin trong đó có chứa đựng mâu thuẫn nhận thức (muốn biết mà chưa biết) không thể giải quyết chỉ bằng sự tái hiện.

Khái niệm phương pháp học bằng tình huống (“case study method”) đề cập đến sự tương tác giữa hoạt động dạy và học. Việc áp dụng phương pháp dạy học bằng tình huống giúp sinh viên hiểu biết sâu sắc về thế giới thật của cuộc sống và có được kỹ năng phân tích, tổng hợp, ra quyết định trên cơ sở các tình huống có thật đòi hỏi sự phản ứng, tương tác và bình luận của sinh viên.

Có người cho rằng con người bắt đầu tư duy khi có nhu cầu hiểu biết một cái gì đó. Tư duy thường xuất phát từ một vấn đề hay một câu hỏi, từ một sự ngạc nhiên hay một điều trăn trở. Như vậy, tư duy chỉ bắt đầu từ một tình huống có vấn đề - đó là trạng thái tâm lý độc đáo của chủ thể xuất hiện khi chủ thể đó chưa tìm ra hướng giải thích hiện tượng, sự kiện, quá trình trong thực tiễn, khi chủ thể chưa thể đạt đến bằng các cách thức hành động quen thuộc.

Ưu điểm của phương pháp giảng dạy tình huống.

Thứ nhất, phương pháp giảng dạy tình huống giúp người học dễ hiểu và dễ nhớ các vấn đề lý luận phức tạp, hàn lâm. Thông qua các tình huống được phân tích, thảo luận, người học có thể tự rút ra những kiến thức lý luận bổ ích và ghi nhớ những kiến thức này một cách dễ dàng trong thời gian dài. Nếu học lý thuyết, người học có thể rơi vào tình trạng “học vẹt”, học thuộc lý thuyết mà không hiểu nên rất mau quên thì phương pháp giảng dạy tình huống giúp người học hiểu được vấn đề một cách sâu sắc gắn liền với quá trình giải quyết tình huống đó.

Thứ hai, phương pháp giảng dạy bằng tình huống giúp người học nâng cao khả năng tư duy độc lập, sáng tạo. Nếu trong phương pháp giảng dạy truyền thống, quá trình tiếp nhận thông tin diễn ra gần như một chiều giữa giảng viên và sinh viên, trong đó giảng viên là người truyền đạt tri thức và sinh viên là người tiếp nhận tri thức đó thì phương pháp giảng dạy tình huống tạo ra một môi trường học tích cực có sự tương tác giữa học viên và giảng viên, giữa các học viên với nhau. Trong đó, học viên được đặt vào trong một hoàn cảnh buộc họ phải ra quyết định để giải quyết tình huống và họ phải dùng hết khả năng tư duy, kiến thức vốn có của mình để lập luận bảo vệ quyết định đó. Họ không bị phụ thuộc vào ý kiến và quyết định của giảng viên khi giải quyết một tình huống cụ thể mà có thể đưa ra các phương án giải quyết sáng tạo. Bên cạnh đó, dạy học bằng tình huống còn giúp người học có thể chia sẻ tri thức, kinh nghiệm cho nhau; học được những ý kiến, quan điểm, thông tin từ những bạn học khác làm phong phú hơn vốn tri thức của họ.

Thứ ba, dạy và học bằng tình huống giúp người học có cơ hội để liên kết, vận dụng các kiến thức đã học được, liên kết chúng lại giúp người học khó quên kiến thức hơn thế nữa để giải quyết một tình huống, học viên có thể phải vận dụng đến nhiều kiến thức lý thuyết khác nhau trong cùng một môn học hoặc của nhiều môn học khác nhau.

Thứ tư, nghiên cứu tình huống giúp người học có thể phát hiện ra những vấn đề cuộc sống đặt ra mà không một sách vở nào đề cập đến. Cuộc sống vốn đa dạng và phong phú nên không loại trừ khả năng phát sinh những sự kiện mà nhà làm luật hoặc các nhà nghiên cứu chưa dự liệu được trước đó. Trong tình huống này, khả năng tư duy độc lập, sáng tạo của người học được vận dụng, phát huy tối đa và không loại trừ khả năng người học sẽ tìm ra được những các lý giải mới.

Thứ năm, phương pháp giảng dạy tình huống giúp cho người học có thể rèn luyện một số kỹ năng cơ bản như kỹ năng làm việc nhóm, tranh luận và thuyết trình. Đây là những kỹ năng quan trọng giúp cho người học có thể thành công trong tương lai, nhất là đối với sinh viên chuyên ngành. Học bằng tình huống giúp người học dễ dàng nhận ra những ưu điểm và hạn chế của bản thân khi họ luôn có môi trường thuận lợi để so sánh với các học viên khác trong quá trình giải quyết tình huống. Từ đó họ sẽ có cơ hội học hỏi kỹ năng làm việc nhóm, tranh luận và thuyết trình từ những học viên khác. Phương pháp học bằng tình huống cũng giúp người học phát triển các kỹ năng phát biểu trước đám đông một cách khúc chiết, mạch

lạc, dễ hiểu; phân tích vấn đề một cách logic; hiểu biết thực tế sâu rộng, biết vận dụng linh hoạt lý thuyết để giải quyết các tình huống thực tế; biết phản biện, bảo vệ quan điểm cá nhân, đồng thời có khả năng thương lượng và dễ dàng chấp nhận các ý kiến khác biệt, biết lắng nghe và tôn trọng ý kiến của người khác để làm phong phú hơn vốn kiến thức của mình.

Thứ sáu, phương pháp dạy và học bằng tình huống giúp cho sinh viên có khả năng nghiên cứu và học tập suốt đời, tăng cường khả năng tự định hướng trong học tập của sinh viên, phù hợp với nhu cầu và sở thích của cá nhân người học. Thông qua việc phân tích và thảo luận vấn đề, sinh viên học được cách tiếp cận và giải quyết các vấn đề khác nảy sinh trong tương lai, biết cách tìm kiếm thông tin và trở thành người có thể tự định hướng học tập và nghiên cứu sau khi đã tốt nghiệp.

Thứ bảy, phương pháp dạy học bằng tình huống làm tăng sự hứng thú của phần lớn sinh viên đối với môn học. Trong phương pháp học bằng tình huống, sinh viên là người chủ động tìm kiếm tri thức và quyết định kiến thức nào cần được nghiên cứu và học hỏi. Việc thảo luận nhóm cũng làm tăng hứng thú của sinh viên đối với việc học vì nó kích thích người học tham gia tích cực vào việc tìm hiểu vấn đề cần nghiên cứu, tìm ra giải pháp, tranh luận và lý giải vấn đề khoa học để bảo vệ quan điểm của mình. Sau khi thảo luận, sinh viên vẫn có nhu cầu tiếp tục tìm hiểu, nghiên cứu vấn đề để trả lời những câu hỏi được đặt ra trong buổi thảo luận.

Cuối cùng, giảng viên, với vai trò là “điều phối viên” trong một lớp học bằng tình huống vừa có thể hướng dẫn, chia sẻ tri thức, kinh nghiệm cho sinh viên, đồng thời họ cũng có thể học hỏi được những kinh nghiệm, thông tin, giải pháp mới từ học viên để làm giàu vốn tri thức và phong phú hơn bài giảng của mình, nhất là từ những học viên đã có qua trình công tác thực tiễn. Qua quá trình hướng dẫn sinh viên nghiên cứu tình huống, giảng viên cũng có thể phát hiện ra những điểm bất hợp lý hoặc sai sót của tình huống và có những điều chỉnh nội dung tình huống sao cho phù hợp.

Nhược điểm khi sử dụng phương pháp giảng dạy tình huống.

Thứ nhất, lý luận chính trị là môn là một ngành khoa học xã hội. Khi giảng dạy bằng tình huống, các vấn đề xã hội thường được giải thích theo nhiều quan điểm khác nhau tùy thuộc vào quan điểm, quan niệm sống, vào vốn kiến thức xã hội của người học. Vì thế việc chọn lựa được tình huống phù hợp với giảng dạy là vô cùng khó đối với giảng viên.

Thứ hai, phương pháp dạy bằng tình huống đòi hỏi giảng viên phải có trình độ chuyên môn vững vàng giảng dạy từng chuyên đề chuyên sâu của môn học và tham khảo được các tài liệu nước ngoài.

Thứ ba, phương pháp dạy bằng tình huống đòi hỏi sĩ số lớp ít và người học có tinh thần tự học, thái độ làm việc nghiêm túc và khả năng tư duy độc lập, sáng tạo, năng động. Tuy nhiên, hiện nay có khá nhiều học viên, sinh viên không quen với phương pháp học bằng tình huống, họ không có kỹ năng làm việc nhóm, thụ động, không hợp tác và lớp học quá đông nên làm giảm hiệu quả của phương pháp giảng dạy bằng tình huống.

Thứ tư, phương pháp dạy và học bằng tình huống tốn nhiều thời gian của người dạy hơn so với các phương pháp truyền thống. Trong phương pháp học truyền thống, trong một khoảng thời gian nhất định, giảng viên có thể cung cấp một lượng kiến thức tương đối hoàn chỉnh, hệ thống, logic cho sinh viên. Cùng lượng kiến thức đó, trong phương pháp học bằng

tình huống, sinh viên phải tự mình tìm kiếm và đọc tài liệu, xử lý thông tin nên sẽ tốn thời gian hơn gấp nhiều lần so với phương pháp học truyền thống.

Tóm lại, phương pháp giảng dạy nào cũng có ưu điểm và nhược điểm. Không có phương pháp nào hoàn hảo do vậy là giảng viên mỗi thầy cô sẽ chọn ra một phương pháp riêng phù hợp với đối tượng người học và điều kiện của nhà trường là góp phần nâng cao chất lượng giảng dạy các môn lý luận chính trị.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1]. Nguyễn Hoài Bảo, (2007) “Phương pháp dạy và học bằng tình huống”. NXB Tổng hợp.
- [2]. Lê Phước Lộc, “Dạy học tình huống và vận dụng trong dạy học thiên văn”, Kỷ yếu Hội nghị Cải tiến Phương pháp dạy học Đại học, Khoa Sư phạm Đại học Cần Thơ, năm 2000, tr. 29-35.
- [3]. “Case study method and definitions”,
- [4]. <http://www2.hec.ca/en/casecentre/case/method.html>
- [5]. Nguyễn Quang Vinh, “Đào tạo theo Phương pháp nghiên cứu tình huống”, NXB khoa học xã hội.